

Sport Management Studies

Journal homepage: <https://smrv.ssric.ac.ir>

Original Article

Land use Planning of Championship Sport (Emphasizing the Three Popular Fields of Football, Volleyball and Basketball)

Bahman Tayebi¹

1. Assistant Professor, Department of Sports Sciences, Faculty of Humanities and Social Sciences, Golestan University, Gorgan, Iran

Received: 13/09/2023, **Revised:** 09/09/2024, **Accepted:** 06/10/2024

* Corresponding Author: Bahman Tayebi, E-mail: b.tayebi@gu.ac.ir

How to Cite: Tayebi, B. (2025). Land use Planning of Championship Sport (Emphasizing the Three Popular Fields of Football, Volleyball and Basketball). *Sport Management Studies*, 16(88), 87-102. In Persian.

Extended Abstract

Background and Purpose

In today's highly competitive global sports environment, the development of sports-especially at the championship level-requires scientific, inclusive, continuous, and systematic planning rather than traditional or ad hoc approaches (Wolstencroft, 2002). Reviewing sports development indicators reveals significant regional disparities within countries (Sadeghi Arani & Mirghafouri, 2009). To address these imbalances, it is essential to implement balanced policies that ensure equal access to resources and facilities, effectively achieved through land use planning. Land use planning involves the rational and optimal utilization of land resources by balancing the interaction among people, space, and activities (Kazemi, 2007). This research investigates land use planning in three popular championship sports-football, volleyball, and basketball-with the goal of promoting equitable distribution of sports activities and infrastructure across geographic regions. This approach aims to improve national performance in these sports and prevent the concentration of facilities in limited areas, a persistent challenge for sports policymakers.

Materials and Methods

This applied, mixed-methods study employed a field-based approach. The qualitative phase involved identifying land use planning indicators for championship sports through theoretical review and expert interviews. Thematic saturation was achieved with elite participants knowledgeable about the subject. The final indicators for football, volleyball, and basketball were extracted. The quantitative phase aimed to weight these indicators using the Analytical Hierarchy Process (AHP) and assess land use planning across provinces using data from the Ministry of Sports and Youth's Statistics and Information Center. The numerical taxonomy method was applied to evaluate the development level of each region.

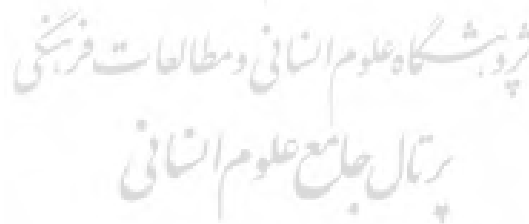
Findings

Qualitative analysis categorized the championship sports indicators into three components: human, space, and activity. Quantitatively, the human component accounted for 45% of the explanatory power, followed by activity (37%) and space (18%). In football, provinces such as Tehran, Khuzestan, Bushehr, Mazandaran, Isfahan, Gilan, East Azerbaijan, Kerman, Central, and Yazd were identified as developed (32.2%). Approximately 45.2% of provinces were semi-developed, and 22.6% were less developed in football. For volleyball, Mazandaran, West Azerbaijan, Golestan, Tehran, and Qazvin were developed (16.1%), with 54.9% semi-developed and 29% less developed. In basketball, Tehran, Isfahan, Khuzestan, Chaharmahal and Bakhtiari, and Khorasan Razavi were developed (16.1%), 45.1% semi-developed, and 38.8% less developed.

Discussion and Conclusion

Championship sports require clearly defined macro goals, strategies, and operational plans to avoid inefficiencies and resource wastage (Rasekh et al., 2014). This study provides scientific evidence to guide equitable attention and resource allocation across regions. The finding that only 21.5% of provinces are developed in popular ball sports is concerning, especially given the widespread popularity of these sports. Policymakers should prioritize investment in semi-developed and less developed provinces to elevate their status, thereby enhancing Iran's prospects in international competitions such as the Olympics and Asian Games. Addressing these disparities through strategic land use planning will contribute significantly to national sports development and international success.

Keywords: Land use planning, sports development, championship sports, regional disparities.

آمایش سرزمین ورزشی قهرمانی (با تأکید بر سه رشته پرطرفدار فوتبال، والیبال و بسکتبال)

بهمن طیبی^۱

۱- استادیار، گروه علوم ورزشی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه گلستان، گرگان، ایران

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۱/۱۲، **تاریخ اصلاح:** ۱۴۰۳/۰۲/۲۵، **تاریخ پذیرش:** ۱۴۰۳/۰۴/۰۴

* Corresponding Author: Bahman Tayebi, E-mail: b.tayebi@gu.ac.ir

How to Cite: Tayebi, B. (2025). Land use Planning of Championship Sport (Emphasizing the Three Popular Fields of Football, Volleyball and Basketball). *Sport Management Studies*, 16(88), 87-102. In Persian.

چکیده

هدف پژوهش حاضر، بررسی وضعیت آمایش سرزمین سه رشته فوتبال، والیبال و بسکتبال بود. روش تحقیق، آمیخته بود که برای شناسایی شاخص‌های مؤثر بر آمایش سرزمین، از مبانی نظری و مصاحبه‌های کیفی با نخبگان آگاه تا رسیدن به اشباع نظری استفاده شد. جامعه آماری در بخش کیفی، ۲۸ نفر از کارشناسان معاونت ورزش قهرمانی و امور استان‌های وزارت ورزش، رؤسای فدراسیون‌های مربوط و اساتید دانشگاهی آشنا به موضوع بودند. در بخش کمی، به منظور وزن‌دهی به شاخص‌های آمایش سرزمین از روش تجزیه و تحلیل سلسله‌مراتبی و از روش تاکسونومی عددی برای شناسایی وضعیت آمایش در ورزش‌های توبی استفاده شد. با توجه به ضریب توسعه‌یافتگی، استان‌های کشور در هریک از رشته‌های ورزشی اولویت‌بندی شدند. نتایج نشان داد، ۲۱/۵ درصد از مناطق کشور در رشته‌های ورزشی توبی پرطرفدار توسعه‌یافته‌اند و ۴۸/۴ درصد نیمه توسعه‌یافته و ۳۰/۱ درصد کمتر توسعه‌یافته هستند. همچنین رشته فوتبال با ۳۲/۲ درصد توسعه‌یافتگی دارای بهترین وضعیت در بین این سه رشته ورزشی است. تهران نیز در هر سه رشته ورزشی جزو استان‌های توسعه‌یافته و استان‌های سیستان و بلوچستان و کهگیلویه و بویراحمد نیز جزو استان‌های کمتر توسعه‌یافته هستند؛ بنابراین برای موفقیت‌های زودبازده باید بر ۲۱/۵ درصد از مناطق توسعه‌یافته کشور در این سه رشته ورزشی تمرکز بیشتری داشت و برای بهبود وضعیت دیگر مناطق نیمه توسعه‌یافته یا کمتر توسعه‌یافته، برنامه‌ریزی بلندمدت انجام داد.

واژگان کلیدی: آمایش سرزمین، توسعه ورزش، ورزش قهرمانی.

مقدمه

امروزه عرصه رقابت جهانی در ورزش بسیار تنگاتنگ شده است. توسعه ورزش در ابعاد مختلف، به‌ویژه در بعد قهرمانی آن با رویکردهای سنتی، مقطعی و تصادفی امکان‌پذیر نیست و به‌جای آن رویکردهای علمی، فراگیر، پیوسته و سیستمی برای برنامه‌ریزی هرچه‌دقیق‌تر رواج یافته است (ولستنکرافت^۱، ۲۰۰۲). با مرور شاخص‌های توسعه‌یافتگی ورزشی مشخص می‌شود که توسعه ورزش در تمامی نقاط کشور یکسان نیست (صادقی آرانی و میرغفوری، ۲۰۰۹، ۱۰۵)؛ ازاین‌رو لازمه کاهش تفاوت‌های استانی از لحاظ توسعه‌یافتگی ورزشی، توجه و پیروی از سیاست‌های متعادل و متوازن در ایجاد فرصت برابر در برخورداری از منابع و امکانات و در یک کلام تهیه و اجرای برنامه‌های آمایش ورزشی سرزمین است. آمایش در لغت به معنی آمیختن و آراسته کردن است و به‌منظور بهره‌وری منطقی و مطلوب از امکانات سرزمین، ایجاد تعادل بین سه عنصر انسان، فضا و فعالیت تعریف شده است (کاظمی، ۲۰۰۷، ۷۲). آمایش سرزمین به دنبال شناسایی توسعه‌ای است که پاسخ‌گوی احتیاجات جوامع محلی است (آلبرج^۲، ۲۰۰۶، ۱۴۹) و توزیع آینده فعالیت‌ها را در سرزمین تحت‌تأثیر قرار می‌دهد (دفتر معاونت نخست وزیری انگلیس). نقش کلیدی آمایش سرزمین برای ارتقای رده‌بندی بسیار اندیشمندانه فعالیت‌ها است که اهداف آن از کشوری به کشور دیگر متفاوت است، اما به‌طورکلی به هم شباهت دارند (بلکا^۳، ۲۰۰۸، ۸). تجهیزات و اماکن ورزشی در ارتقای ورزش قهرمانی دارای بالاترین اولویت یا بیشترین تأثیر است. گرین^۴ (۲۰۰۴، ۳۷۰)، چاد و همکاران^۵ (۲۰۰۵، ۲۰)، دی بوسچر و همکاران^۶ (۲۰۰۹، ۱۲۰)، بوهلک و روبینسون^۷ (۲۰۰۹، ۶۷)، مظفری و الهی^۸ (۲۰۰۹، ۶)، خواجه (۲۰۰۹، ۳) و احمدی (۲۰۱۱، ۲۵) همگی در تحقیقات خود بر این موضوع اتفاق نظر داشتند. برنامه‌ریزی برای توسعه اماکن در صورتی مؤثر عمل می‌کند که سه عنصر منابع (سرمايه، زمین، انسان و زیرساخت)، تناسب اماکن با افراد و ذی‌نفعان و همچنین استفاده خلاقانه و نوآورانه از منابع در کنار هم وجود داشته باشند (ترین و همکاران^۸، ۲۰۲۲). هنری^۹ (۲۰۰۲، ۶۳) آمایش سرزمین را نوعی برنامه‌ریزی بلندمدت برای توزیع بهتر جمعیت، امکانات و فعالیت‌های مختلف به‌منظور افزایش رفاه، آسایش و هماهنگی جامعه می‌داند.

آمایش ورزش به مفهوم مکمل بودن دو علم جغرافیا و ورزش (با دامنه‌های کم و بیش مرتبط دیگر) است که در آن به نقش پشتیبانی از مؤلفه‌های جغرافیایی در انجام فعالیت‌های ورزشی تأکید شده است (الکساندرو و ایناز^{۱۰}، ۲۰۱۴، ۸). تجزیه و تحلیل جغرافیایی امکان اولویت بندی مکان‌ها برای ملاحظات هدفمند از قبیل تخصیص بودجه را فراهم می‌کند (الکساندر، ۲۰۲۲، ۲۸). گسترش تعداد رشته‌های ورزشی، رشد فناوری‌های ورزشی، افزایش رفاه و تغییرات در اوقات فراغت مردم، رشد شهرنشینی، توسعه ورزش حرفه‌ای و تغییر دید عموم به ورزش به‌عنوان فعالیت اقتصادی و علاقه‌مندی بخش خصوصی به

-
1. Wolstencroft
 2. Albrechts
 3. Belka
 4. Green
 5. Chad
 6. De Bosscher
 7. Bohlek & Rabinson
 8. Taryn
 9. Henry
 10. Alexandru & Aynaz

سرمایه گذاری در ورزش برای کسب سود از یک طرف و کمبود منابع و مشکلات اقتصادی دولت‌ها از طرف دیگر، ضرورت توجه به برنامه‌ریزی مبتنی بر آمایش ورزشی را نمایان می‌کند. توزیع عادلانه نشدن فرصت‌ها و منابع در ورزش موجب شده است که طی سال‌های اخیر، شعار عدالت در ورزش نیز همچنان بر سر زبان مردم باقی بماند (احمدی شاپورآبادی و متقی، ۲۰۲۲، ۱۶۰).

یکی از اهداف اصلی آمایش سرزمین در ورزش، تأکید بر گسترش فعالیت‌های ورزشی در فضای جغرافیایی و تخصص‌یابی منطقه‌ای برای شکل‌گیری تقسیم کار فضایی است. تمرکز فعالیت‌های ورزشی در چند نقطه خاص کشور و توزیع نامتوازن آن‌ها در پهنه سرزمین می‌تواند یکی از چالش‌های فراروی سیاست‌گذاران ورزشی کشور تلقی شود. میل به کسب نتایج و موفقیت‌های زودبازده، یکی از دلایل اصلی تمرکز بر تقویت فعالیت‌های ورزشی در مناطقی است که از توان بیشتری برای کسب موفقیت برخوردار هستند. از آنجاکه جامعه ایران در عین یگانگی و وحدت از کثرت و تنوع اقلیمی و فرهنگی گسترده‌ای برخوردار است و با توجه به تأثیر تفاوت‌های فرهنگی و اقلیمی بر ظرفیت‌ها و استعدادهای ذاتی ورزشی و همچنین وجود تفاوت‌های عمده میان سبک زندگی و محیط زیستی مردم مناطق مختلف ایران، به نظر می‌رسد پرداختن به مطالعات منطقه‌ای و آمایش سرزمین در ورزش از اهمیت درخور توجهی برخوردار است (محمودخانی و همکاران، ۲۰۱۳، ۱۳۲). سازمان‌های ورزشی تلاش می‌کنند شناسایی قهرمانان هر رشته به صورت تصادفی، علاقه شخصی و خانوادگی نباشد؛ بلکه با به‌کارگیری روش‌های علمی و از طریق تعیین و اولویت‌بندی شاخص‌های مختلف صورت گیرد؛ چراکه در این صورت علاوه بر صرفه‌جویی در وقت و هزینه، موفقیت بیشتری در رسیدن به اوج عملکرد ورزشی حاصل می‌شود (ایمانزاده، ۲۰۰۶، ۷). به سبب کثرت ورزشکاران علاقه‌مند به فعالیت در هر رشته ورزشی و محدودیت امکانات و سرمایه‌گذاری و از سوی دیگر زیاده‌بودن هزینه‌های زمانی و مالی تربیت ورزشکاران زبده و نیز به‌منظور افزایش ضریب اطمینان کسب موفقیت، باید افراد برتر در هر رشته ورزشی طی فرایند مدیریت استعداد، شناسایی و هدایت شوند (گائینی و همکاران، ۲۰۰۶، ۴۶). در گذشته تحقیقات زیادی در حوزه شناسایی افراد مستعد (استعدادیابی) در رشته‌های مختلف صورت پذیرفته‌اند و شاخص‌های فیزیولوژیک، بیومکانیکی، روانی و مهارتی بررسی شده‌اند، ولی درباره شناسایی مناطق مستعد رشته‌های ورزشی پرتفردار مثل فوتبال، بسکتبال و والیبال تحقیقات جدی انجام نشده‌اند و جای خالی تحقیقی که در سطح کلان با بررسی پیشینه قهرمانی مناطق و قطب‌های ورزشی مختلف کشور، الگوی مطلوب آمایش ورزشی را ترسیم کند، وجود دارد. در موقعیت کنونی یکی از مهم‌ترین مشکلات مربوط به آمایش ورزشی، نداشتن روش و الگویی است که بتواند با کمترین خطا و بیشترین بازدهی، بهترین قهرمانان را به جامعه معرفی کند. از طرفی، در دو دهه اخیر در زمینه آمایش ورزشی تلاش‌هایی شده است، اما این کوشش‌ها عمدتاً به صورت مقطعی، در محدوده یک استان خاص، فاقد نگاه ملی و کلان بوده است. در این میان، کمبود نظام جامع آمایش ورزشی که مشخص کند در حال حاضر آمایش سرزمین در ورزش قهرمانی و به طور ویژه در رشته‌های تویی پرتفردار چه وضعیتی دارد، به چشم می‌خورد؛ از این‌رو ضرورت انجام طرح آمایش ورزش قهرمانی در رشته‌های ورزشی پرتفردار مثل فوتبال، والیبال و بسکتبال که دارای تماشاگران و هواداران بی‌شماری است، احساس می‌شود؛ بنابراین تحقیق حاضر بر آن است تا با نگاه آمایشی و توزیع مناسب و درست امکانات و زیرساخت‌های ورزشی، زمینه ظهور و بروز استعداد در این رشته‌های ورزشی را مهیا کند و سهم ایران را در کسب موفقیت‌های بین‌المللی افزایش دهد.

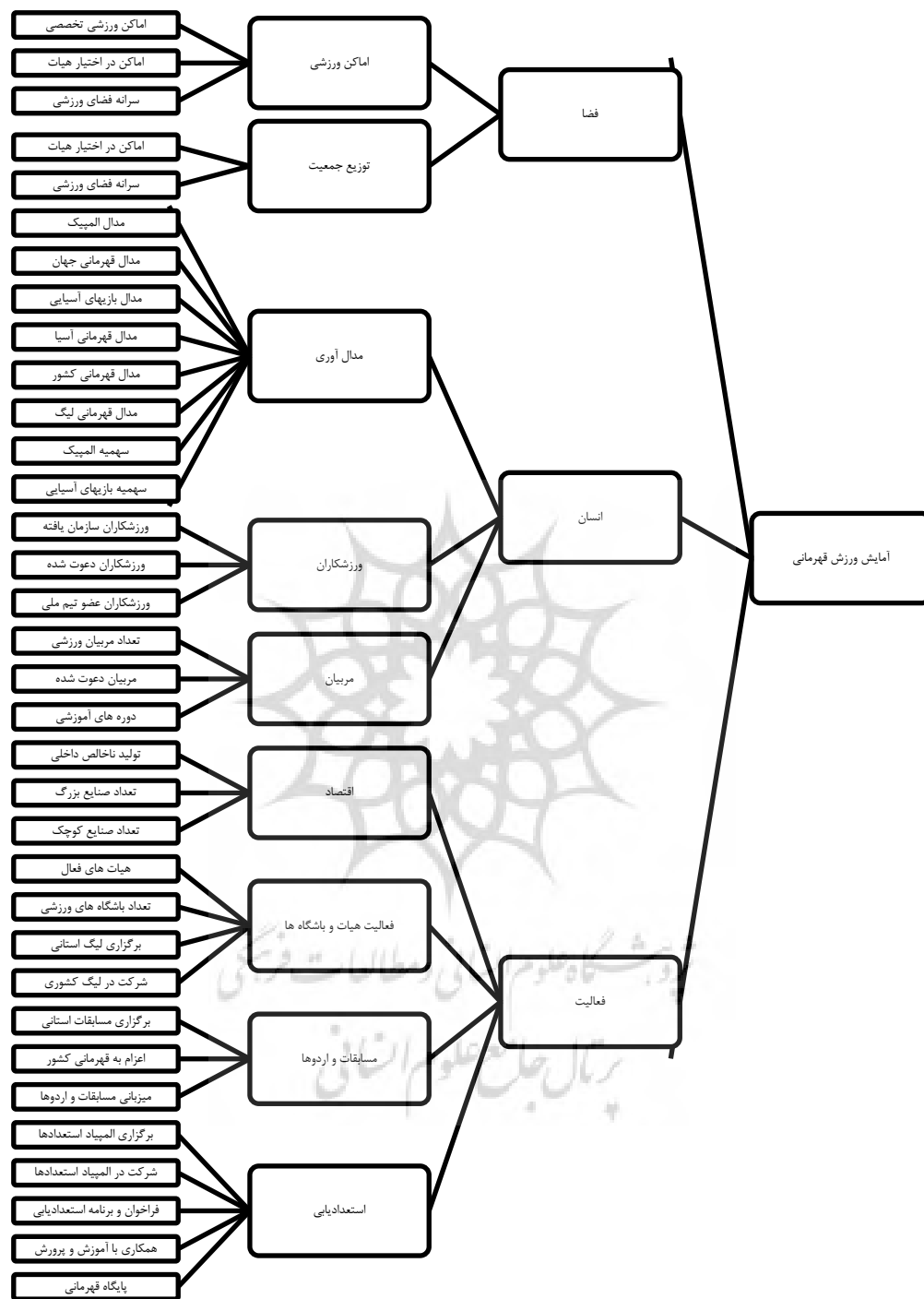
روش پژوهش

روش تحقیق حاضر از نوع آمیخته (کمی و کیفی) بود. همچنین این پژوهش به لحاظ هدف، کاربردی و از حیث روش اجرا، میدانی بود. در بخش کیفی به منظور شناسایی شاخص‌های آمایش ورزشی، پس از مطالعات مبانی نظری و پیشینه موضوع، فهرست مقدماتی از شاخص‌های آمایش ورزشی شناسایی شد و از آن به عنوان ابزار اولیه جمع‌آوری داده‌ها برای مصاحبه با نخبگان آگاه از موضوع پژوهش (۲۸ نفر شامل کارشناسان معاونت ورزش قهرمانی و امور استان‌های وزارت ورزش و جوانان، رؤسای فدراسیون‌ها و اساتید دانشگاهی آشنا به موضوع آمایش ورزشی) استفاده شد. با توجه به مبانی نظری پژوهش‌های کیفی، مصاحبه‌ها تا حد رسیدن به اشباع نظری ادامه پیدا کرد و در پایان، شاخص‌های نهایی آمایش ورزشی در سه رشته ورزشی فوتبال، والیبال و بسکتبال استخراج شدند. در بخش کمی دو هدف دنبال می‌شد: یکی وزن‌دهی به شاخص‌های شناسایی شده در مرحله کیفی بود که به این منظور از فرایند تحلیل سلسله‌مراتبی (AHP) استفاده شد؛ دیگری شناسایی وضعیت آمایش ورزشی بود که اطلاعات استان‌ها در شاخص‌های آمایش ورزشی با مراجعه به مرکز آمار و اطلاعات وزارت ورزش و جوانان جمع‌آوری شد و با استفاده از روش تاکسونومی عددی تجزیه و تحلیل شدند. در مدل تاکسونومی Fi بین صفر و یک قرار گرفته است که فاصله منطقه i از حد بالای توسعه‌یافتگی را نشان می‌دهد. یافته‌های محاسبه شده برای هر منطقه تحلیل می‌شود. چنانچه عدد محاسبه شده برای یک منطقه بین صفر و ۰/۷۷۴ باشد، منطقه را از نظر توسعه‌یافتگی توسعه‌یافته، ۰/۷۷۵ تا ۰/۸۸۴ نیمه توسعه‌یافته و ۰/۸۸۵ تا ۱ را کمتر توسعه‌یافته تلقی می‌کنیم (صادقی آرانی و میرغفوری، ۲۰۰۹).

نتایج

شکل (۱) شاخص‌های شناسایی شده آمایش ورزش قهرمانی در مرحله کیفی و دسته‌بندی آن‌ها را نشان می‌دهد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

شکل ۱- مؤلفه‌ها و شاخص‌های آمایش ورزش قهرمانی

Figure 1- Components and indicators of championship sports planning

در بخش کمی، میزان اهمیت (وزن) هریک از مؤلفه‌ها و شاخص‌های آمایش ورزشی با استفاده از روش تحلیل مراتبی (AHP) مشخص شد. شاخص‌های مرتبط با مؤلفه انسان (۴۵ درصد)، مؤلفه فعالیت (۳۷ درصد) و مؤلفه فضا (۱۸ درصد) به ترتیب بیشترین اهمیت را در تبیین وضعیت آمایش سرزمین در ورزش داشتند.

جدول ۱- مؤلفه‌ها و شاخص‌های آمایش سرزمین در ورزش

Table 1- Components and indicators of land use planning in sports

موضوع	مؤلفه	شاخص	زیر شاخص	ضریب
آمایش سرزمین در ورزش	شاخص‌های مرتبط با فضا (0.18)	توزیع جمعیت (0.06)	تعداد اماکن ورزشی تخصصی	0.06
			تعداد اماکن ورزشی در اختیار هیئت	0.03
			سرانه فضای ورزشی	0.03
			جمعیت کمتر از ۱۴ سال	0.04
			تراکم جمعیتی	0.02
	شاخص‌های مرتبط با انسان (0.45)	مدال‌آوری (0.22)	مدال المپیک	0.02
			مدال قهرمانی جهان	0.04
			مدال بازی‌های آسیایی	0.03
			مدال قهرمانی آسیا	0.03
			مدال قهرمانی کشور	0.05
			مدال قهرمانی لیگ کشوری	0.01
			سهمیه المپیک	0.02
			سهمیه بازی‌های آسیایی	0.02
			ورزشکاران سازمان یافته	0.09
			ورزشکاران دعوت‌شده به تیم ملی	0.02
	شاخص‌های مرتبط با فضا (0.18)	توزیع جمعیت (0.06)	ورزشکاران عضو تیم ملی	0.03
			تعداد مربیان	0.03
			مربیان دعوت‌شده به تیم ملی	0.05
			تعداد دوره‌های آموزشی	0.01
			تولید ناخالص داخلی (GDP)	0.03
			تعداد صنایع بزرگ	0.04
			تعداد صنایع کوچک و متوسط	0.02
			نسبت هیئت‌های فعال	0.02
			تعداد باشگاه‌های ورزشی	0.03
			برگزاری لیگ استانی	0.01
	فعالیت (0.37)	مسابقات و اردوها (0.08)	شرکت در لیگ کشوری	0.02
			برگزاری مسابقات قهرمانی استان	0.02
			اعزام به مسابقات قهرمانی کشور	0.03
			میزبانی مسابقات و اردوهای ملی	0.03
			برگزاری المپیاد استعدادهای برتر	0.03
			اعزام به المپیاد استعدادهای برتر	0.03
			استعدادیابی (0.12)	

جدول ۱- مؤلفه‌ها و شاخص‌های آمایش سرزمین در ورزش

Table 1- Components and indicators of land use planning in sports

موضوع	مؤلفه	شاخص	زیر شاخص	ضریب
			اجرای فراخوان و برنامه‌های استعدادیابی	0.02
			همکاری با آموزش و پرورش	0.02
			تجهیز پایگاه‌های قهرمانی	0.02

در بررسی شاخص‌های غیرورزشی استان‌های کشور، پنج شاخص تولید ناخالص داخلی، صنایع بزرگ، صنایع کوچک، تراکم جمعیت و جوانی جمعیت بررسی شد.

جدول ۲- شاخص‌های غیرورزشی استان‌های کشور

Table 2- Non-sports indicators of the country's provinces

استان	GDP (میلیون ریال)	صنایع بزرگ	صنایع کوچک و متوسط	تراکم جمعیت (نفر به کیلومتر مربع)	جوانی جمعیت (درصد کمتر از ۱۴ سال)
آذربایجان شرقی	102	270	573	82	22
آذربایجان غربی	78	77	245	82	25
اردبیل	100	35	143	70	23
اصفهان	132	573	1153	46	21
البرز	105	313	359	471	21
ایلام	155	7	24	28	22
بوشهر	435	35	59	45	24
تهران	220	869	1508	890	20
چهارمحال و بختیاری	92	41	197	55	25
خراسان جنوبی	88	21	59	7	28
خراسان رضوی	103	329	677	50	26
خراسان شمالی	80	20	47	31	27
خوزستان	126	131	231	71	26
زنجان	131	103	116	47	23
سمنان	155	128	585	6	21
سیستان و بلوچستان	59	14	90	14	38
فارس	120	143	435	37	22
قزوین	166	265	445	77	22
قم	107	120	312	100	25
کردستان	73	19	106	51	23
کرمان	114	133	191	16	27
کرمانشاه	99	55	174	78	21
کهگیلویه و بویراحمد	88	10	24	42	26
گلستان	79	77	255	87	25
گیلان	106	153	389	177	18

جدول ۲- شاخص‌های غیرورزشی استان‌های کشور

Table 2- Non-sports indicators of the country's provinces

استان	GDP (میلیون ریال)	صنایع بزرگ و متوسط	صنایع کوچک (نفر به کیلومتر مربع)	تراکم جمعیت (درصد کمتر از ۱۴ سال)	جوانی جمعیت
لرستان	78	32	145	62	23
مازندران	128	208	476	129	20
مرکزی	174	264	314	49	21
هرمزگان	137	38	113	22	29
همدان	94	65	266	91	22
یزد	198	179	262	8	25

جداول (۳)، (۴) و (۵) وضعیت توسعه‌یافتگی رشته‌های ورزشی در استان‌های کشور را براساس شاخص‌های آمایش ورزشی نشان می‌دهند.

جدول ۳- وضعیت آمایش ورزش قهرمانی در فوتبال

Table 3- Status of the planning for the championship sport in Football

استان‌های توسعه یافته	ضریب توسعه یافتگی (Fi)	استان‌های نیمه توسعه یافته	ضریب توسعه یافتگی (Fi)	استان‌های کمتر توسعه یافته	ضریب توسعه یافتگی (Fi)
خوزستان	0.55	البرز	0.78	البرز	25
بوشهر	0.58	فارس	0.79	فارس	26
مازندران	0.63	سمنان	0.79	سمنان	27
اصفهان	0.66	خراسان رضوی	0.80	خراسان رضوی	28
تهران	0.67	قزوین	0.81	قزوین	29
گیلان	0.68	لرستان	0.82	کردستان	30
آذربایجان شرقی	0.71	هرمزگان	0.82	سیستان و بلوچستان	31
کرمان	0.73	زنجان	0.85		
مرکزی	0.76	اردبیل	0.85		
یزد	0.76	گلستان	0.85		
		خراسان جنوبی	0.85		
		ایلام	0.86		
		همدان	0.88		
		آذربایجان غربی	0.88		

با توجه به جدول (۳) مشخص شد، در رشته ورزشی فوتبال، ۳۲/۲ درصد از استان‌های کشور نظیر تهران، خوزستان، بوشهر، مازندران، اصفهان، گیلان، آذربایجان شرقی، کرمان، مرکزی و یزد جزو استان‌های توسعه‌یافته هستند و شرایط برای توجه بیشتر و کسب موفقیت‌های زودبازده در آن‌ها مهیا است. همچنین ۴۵/۲ درصد از استان‌ها در رده استان‌های نیمه‌توسعه‌یافته و ۲۲/۶ درصد از آن‌ها در رشته ورزشی فوتبال کمتر توسعه‌یافته هستند.

جدول ۴- وضعیت آمایش ورزش قهرمانی در والیبال

Table 4- Status of the planning for the championship sport in Volleyball

ضریب توسعه یافتگی (Fi)	استان‌های کمتر توسعه یافته	ضریب توسعه یافتگی (Fi)	استان‌های نیمه توسعه یافته	ضریب توسعه یافتگی (Fi)	استان‌های توسعه یافته
0.89	چهارمحال و بختیاری	0.78	یزد	0.65	مازندران
0.90	مرکزی	0.78	خراسان رضوی	0.68	آذربایجان غربی
0.91	سمنان	0.80	فارس	0.74	گلستان
0.91	هرمزگان	0.80	همدان	0.77	تهران
0.93	سیستان و بلوچستان	0.82	گیلان	0.77	قزوین
0.93	ایلام	0.82	کرمان		
0.94	کهگیلویه و بویراحمد	0.83	اصفهان		
0.96	بوشهر	0.84	لرستان		
0.96	خراسان جنوبی	0.85	کرمانشاه		
		0.85	آذربایجان شرقی		
		0.86	البرز		
		0.86	کردستان		
		0.87	زنجان		
		0.87	قم		
		0.88	خراسان شمالی		
		0.88	خوزستان		
		0.88	اردبیل		

با توجه به جدول (۴) مشخص شد، در رشته ورزشی والیبال، ۱۶/۱ درصد از استان‌های کشور شامل مازندران، آذربایجان غربی، گلستان، تهران و قزوین جزو استان‌های توسعه یافته هستند و شرایط برای توجه بیشتر و کسب موفقیت‌های زودبازده در آن‌ها مهیاتر است. همچنین ۵۴/۹ درصد از استان‌ها در رده استان‌های نیمه توسعه یافته و ۲۹ درصد از آن‌ها در رشته ورزشی والیبال کمتر توسعه یافته هستند.

جدول ۵- وضعیت آمایش ورزش قهرمانی در بسکتبال

Table 5- Status of the planning for the championship sport in Basketball

ضریب توسعه یافتگی (Fi)	استان‌های کمتر توسعه یافته	ضریب توسعه یافتگی (Fi)	استان‌های نیمه توسعه یافته	ضریب توسعه یافتگی (Fi)	استان‌های توسعه یافته
	کرمان	0.81	گلستان	0.53	تهران
0.88	لرستان	0.82	سمنان	0.71	اصفهان
0.88	قم	0.83	فارس	0.74	خوزستان
0.88	کرمانشاه	0.83	گیلان	0.74	چهارمحال و بختیاری

جدول ۵- وضعیت آمایش ورزش قهرمانی در بسکتبال

Table 5- Status of the planning for the championship sport in Basketball

استان‌های توسعه یافته	ضریب توسعه یافتگی (Fi)	استان‌های نیمه توسعه یافته	ضریب توسعه یافتگی (Fi)	استان‌های کمتر توسعه یافته	ضریب توسعه یافتگی (Fi)
خراسان رضوی	0.78	مازندران	0.83	مرکزی	0.89
		آذربایجان شرقی	0.84	خراسان شمالی	0.89
		قزوین	0.84	آذربایجان غربی	0.90
		بوشهر	0.84	اردبیل	0.90
		کردستان	0.85	سیستان و بلوچستان	0.91
		البرز	0.85	خراسان جنوبی	0.92
		همدان	0.86	ایلام	0.93
		زنجان	0.86	کهگیلویه و بویراحمد	0.93
		یزد	0.87		
		هرمزگان	0.87		

با توجه به جدول (۵) مشخص شد، در رشته ورزشی بسکتبال، ۱۶/۱ درصد از استان‌های کشور شامل تهران، اصفهان، خوزستان، چهارمحال و بختیاری و خراسان رضوی جزو استان‌های توسعه یافته هستند و شرایط برای توجه بیشتر و کسب موفقیت‌های زود بازده در آن‌ها مهیا است. همچنین ۴۵/۱ درصد از استان‌ها در رده استان‌های نیمه توسعه یافته و ۳۸/۸ درصد از آن‌ها در رشته ورزشی بسکتبال کمتر توسعه یافته هستند.

بحث و نتیجه‌گیری

امروزه موفقیت در المپیک و دیگر رقابت‌های بین‌المللی، براساس برنامه‌ریزی بلندمدت و استراتژیک و همچنین میزان منابعی که کشورها برای ارتقای ورزش قهرمانی سرمایه‌گذاری می‌کنند به دست می‌آید (ملایی سفید دشتی و همکاران، ۲۰۲۰، ۸۴). دسترسی عادلانه به زمین و استفاده بهینه از آن و سامان‌دهی مکان از مؤلفه‌های اساسی توسعه پایدار و آمایش فضا محسوب می‌شود (آنت و همکاران، ۲۰۲۲، ۴). فقدان تناسب امکانات در ورزش جزو موانع محیطی است که بر توسعه پایدار ورزش تأثیر می‌گذارد (مندعلی‌زاده و همکاران، ۲۰۲۱، ۶). به‌طور کلی می‌توان اذعان کرد که ایجاد و تعمیق نگرش آمایشی می‌تواند به‌عنوان مهم‌ترین استراتژی بخش ورزش در زمینه هم‌افزایی فعالیت‌های ورزشی در نظر گرفته شود (سالاری و همکاران، ۲۰۲۲، ۱۰۱)؛ بنابراین در این تحقیق تلاش شد تا از طریق مطالعات آمایش ورزشی در سطح ملی، وضعیت استان‌ها از نظر ملاک توسعه در سه رشته ورزشی توپی پرترفدار (فوتبال، والیبال و بسکتبال) شناسایی شود تا با شناسایی این عوامل تأثیرگذار، اجرای دقیق و درست برنامه‌ریزی منطقه‌ای در راستای نیل به توسعه و موفقیت رشته‌های توپی پرترفدار در سطح کشور هموارتر شود. موفقیت در المپیک و دیگر رقابت‌های بین‌المللی براساس برنامه‌ریزی بلندمدت و استراتژیک و همچنین میزان منابعی که کشورها برای ارتقای ورزش قهرمانی سرمایه‌گذاری می‌کنند، به دست می‌آید (ملایی و همکاران، ۲۰۱۸، ۳۲)؛ از این‌رو ورزش قهرمانی نیز همانند هر سیستم دیگری نیازمند تدوین اهداف کلان، راهبردها و برنامه‌های عملیاتی است.

تا ضمن آگاهی از مسیر حرکت بتواند از دوباره کاری، به بیراهه رفتن و هدر دادن منابع مالی، انسانی، فیزیکی و اطلاعاتی خود اجتناب ورزد؛ لذا گستردگی ورزش قهرمانی ایجاب می کند تا نظامی جامع، راهبردی و مدون بر آن حاکم باشد (راسخ و همکاران، ۲۰۱۵، ۳۱۵). وزارت ورزش و جوانان، کمیته ملی المپیک و فدراسیون های ورزشی نیز به عنوان متولیان ورزش کشور باید بتوانند منابع، برنامه ها، فعالیت ها و امکانات خود را به درستی در بین استان های کشور توزیع کنند.

در بررسی توسعه یافتگی رشته های ورزشی تویی پرطرفدار با استفاده از روش تاکسونومی عددی از شاخص های مهمی نظیر اماکن ورزشی، توزیع جمعیت، مدال آوری، تعداد ورزشکاران، مربیان، وضعیت اقتصادی، وضعیت هیئت ها و باشگاه ها، مسابقات و اردوها و استعدادیابی در سه مؤلفه فضا، انسان و فعالیت استفاده شد. با توجه به ضرایب توسعه یافتگی حاصل از نرم افزار تاکسونومی، چنانچه در یک رشته ورزشی در یک استان این ضرایب از ۰/۷۷ درصد کمتر باشد، نشان دهنده توسعه یافتگی آن رشته، ضریب ۰/۷۸ درصد تا ۰/۸۸ درصد نشان دهنده توسعه یافتگی کمتر (نیمه توسعه یافته) و ۰/۸۹ درصد و بیشتر، نشان دهنده توسعه نیافتگی است.

نتایج تحقیق نشان داد، میزان توسعه یافتگی رشته های ورزشی تویی پرطرفدار در استان های کشور ۲۱/۵ درصد است که قطعاً عدد قابل قبولی نیست؛ هرچند توجه به این نکته حائز اهمیت است که این رشته های ورزشی تویی به رغم اینکه در مناطق کمی از کشور توسعه یافته اند، طرفداران زیادی دارند؛ از این رو باید انتظار داشت تا متولیان ورزش کشور برای افزایش کمیت و کیفیت جمعیت و در نهایت کسب نتایج بهتر در بازی های المپیک و آسیایی و رقابت های قهرمانی جهان، توجه ویژه تری به این مناطق کشور داشته باشند. همچنین مناطق نیمه توسعه یافته و کمتر توسعه یافته در این رشته های ورزشی ۷۸/۵ درصد بود؛ بنابراین باید تلاش شود استان های نیمه توسعه یافته به سمت استان های توسعه یافته و استان های کمتر توسعه یافته به سمت استان های نیمه توسعه یافته تغییر وضعیت دهند و از این طریق سهم ایران در کسب مدال های بین المللی افزایش یابد. نتایج تحقیق نشان داد که از بین سه رشته ورزشی تویی پرطرفدار، رشته فوتبال با ۳۲/۲ درصد توسعه یافتگی در بهترین وضعیت قرار دارد. و توسعه یافتگی رشته والیبال و بسکتبال یکسان و برابر عدد ۱۶/۱ درصد است. این نتیجه با نتایج تحقیق گودرزی و خداداد (۲۰۲۰، ۲۲) که دریافتند فوتبال با امتیاز ۳۸/۵ درصد دارای بیشترین اولویت و والیبال با ۲۹ درصد در اولویت دوم رشته های ورزشی تویی بانوان قرار دارد، همسوس است؛ هر چند نباید از این نکته غافل باشیم که همچنان ۶۷/۸ از استان های کشور در رشته ورزشی فوتبال هنوز در وضعیت نیمه توسعه یافته یا کمتر توسعه یافته قرار دارند که باید با برنامه ریزی درست و اصولی خود را به شرایط توسعه ای نزدیک کنند. با تکیه بر نگاه آمایشی و برای کسب موفقیت های بیشتر در رویدادهای بین المللی باید بر مناطق توسعه یافته تمرکز داشت، اما نباید از استان های نیمه توسعه یافته و کمتر توسعه یافته غافل شد. همچنین تعداد کم استان های توسعه یافته کشور در رشته های والیبال و بسکتبال (پنج استان) در مقایسه با نتایج درخشانی که در طول سال های گذشته در مسابقات بین المللی کسب کرده است، این سؤال مهم را در ذهنمان ایجاد می کند که دلایل موفقیت این رشته ورزشی در رویدادهای بین المللی با توجه به اینکه ۲۶ استان کشور در این رشته ها در وضعیت نیمه توسعه یافته یا کمتر توسعه یافته قرار دارند، چیست؟

گنارو^۱ (۲۰۲۲) یکی از دلایل توسعه نیافتگی رشته های ورزشی مثل تکواندو را این موضوع می داند که دیر وارد بازی های المپیک شده اند که درباره این رشته های ورزشی صدق نمی کند؛ هرچند فدراسیون های والیبال و بسکتبال در سال های اخیر

برنامه‌ریزی‌های علمی را در مناطق والیبالی خیز کشور از قبیل استعدادیابی، نگهداشت استعدادها، توجه ویژه به رده‌های سنی پایه و برگزاری لیگ‌های منظم در دستور کار قرار دادند که می‌تواند اثرگذار بوده باشد؛ البته پیشنهاد می‌شود تحقیقات تکمیلی بیشتری در این زمینه صورت پذیرد.

در بررسی‌ها مشخص شد که استان تهران در شاخص‌های غیرورزشی نظیر: GDP، صنایع بزرگ و کوچک نیز جزو استان‌های برتر کشور است و در هر سه رشته ورزشی تویی پرتفردار نیز شرایط توسعه‌ای مناسبی دارد و می‌تواند به‌عنوان یک پایگاه مهم در کسب مدال‌های بین‌المللی موردتوجه ورزش کشور قرار گیرد. این یافته با نتایج تحقیقات زینس و همکاران^۱ (۲۰۲۲) که شهرهایی با ساختار صنعتی و سرمایه اجتماعی مناسب را برای ورزش‌های حرفه‌ای و مصارف ورزشی زیاد، مناسب‌تر دانستند، همسوست؛ ولی آنچه در این استان نگران‌کننده به نظر می‌رسد، شاخص جوانی جمعیت است که در رتبه ۲۹ کشور قرار دارد. با توجه به مهم بودن این شاخص در ورزش قهرمانی، دولت باید راهکارهای لازم برای بهبود جوانی جمعیت در این استان را در دستور کار قرار دهد. استان مازندران هم در دو رشته فوتبال و والیبالی جزو استان‌های توسعه‌یافته است و این دو فدراسیون باید به این دو استان توجه ویژه‌تری داشته باشند. همچنین این استان مثل تهران در اکثر شاخص‌های غیرورزشی وضعیت مناسبی دارد، به غیر از شاخص جوانی جمعیت که در رتبه ۳۰ کشور قرار دارد و این آمار می‌تواند برای استان مازندران که دارای جایگاه ویژه‌ای در این دو رشته ورزشی در سطوح ملی و بین‌المللی است، نگران‌کننده باشد. همچنین بی‌توجهی به این شاخص از طرف مسئولان می‌تواند علاوه بر رکود در سایر بخش‌ها، به ورزش کشور و استان مازندران آسیب‌های چشمگیری وارد کند.

استان‌های اصفهان و خوزستان در دو رشته فوتبال و بسکتبال جزو استان‌های توسعه‌یافته هستند، اما در شاخص‌های غیرورزشی تفاوت‌هایی با هم دارند. اصفهان در اکثر شاخص‌های غیرورزشی به غیر از جوانی جمعیت دارای وضعیت مناسبی است و باید مثل استان‌های تهران و مازندران مراقب تهدیدهای حاصل از پیری جمعیت باشد؛ اما خوزستان در شاخص جوانی جمعیت وضعیت مناسب‌تری نسبت به اصفهان دارد، ولی در بقیه شاخص‌ها از اصفهان عقب‌تر است؛ بنابراین فدراسیون‌های مربوط برای تسهیل و تسریع دسترسی به موفقیت‌های بیشتر باید این استان‌ها را در کانون توجه خود قرار دهند. برخی از استان‌ها مثل سیستان و بلوچستان در هر سه رشته ورزشی تویی پرتفردار جزو استان‌های کمتر توسعه‌یافته بودند. محرومیت و توسعه‌نیافتگی استان سیستان و بلوچستان در مطالعات صادقی آرانی و میرغفوری (۲۰۰۹) نیز تأیید شد. استان‌هایی مثل کهگیلویه و بویر احمد، سمنان، خراسان جنوبی در دو رشته از سه رشته ذکر شده دارای وضعیت کمتر توسعه‌یافته بودند که نگاه برنامه‌ریزی درازمدت برای بهبود وضعیت را می‌طلبد. در نگاه اجمالی به نتایج تحقیق، شایان ذکر است که رشته‌های ورزشی تویی با توجه به دارا بودن لیگ‌های معتبر و پرهزینه بودن در استان‌هایی توسعه یافتند که وضعیتی مناسب در صنایع کوچک و بزرگ دارند و استان‌های غیرصنعتی، اغلب نیمه‌توسعه‌یافته یا کمتر توسعه‌یافته هستند.

در نهایت باید توجه داشته باشیم که عدالت در ورزش قهرمانی به مفهوم توجه یکسان به همه مناطق و توزیع مساوی منابع و اعتبارات نیست؛ بلکه هزینه‌کرد آن در جای مناسب است و این تحقیق نیز با عنوان «آمایش سرزمین ورزش‌های تویی پرتفردار» به همین منظور انجام شد تا مسیر درست و تأثیرگذار در توزیع منابع و امکانات در این سه رشته ورزشی مشخص گردد تا با صرف هزینه‌ای مشخص ولی در جای درست، به موفقیت‌های بیشتری در عرصه‌های بین‌المللی دست پیدا کنیم.

تشکر و قدردانی

از همراهی و همکاری همه عزیزان به ویژه مدیران و کارکنان محترم وزارت ورزش و جوانان و فدراسیون های ورزشی مربوط و همچنین اساتید محترم دانشگاهی که در اجرای این تحقیق بنده را یاری فرمودند، سپاسگزاری می کنم.

References

1. Ahmadi Shapoorabadi, M. A., & Motaghi, L. (2022). Evaluation of the rural development policy in the 6th development plan: Lessons for formulating a new rural development policy in the 7th development plan. *Scientific Journal of Development Management Process*, 35(3), 129-164. (Persian)
2. Ahmadi, S. (2011). Study and determination of factors affecting the success of Iranian championship sports (Unpublished doctoral dissertation). Azad University of Central Tehran. (Persian)
3. Albrechts, L. (2006). Bridge the gap: From spatial planning to strategic projects. *European Planning Studies*, 14(10), 1487-1500.
4. Alexander, H., & Aynaz, L. (2022). A geographical analysis of socioeconomic and environmental drivers of physical inactivity in post pandemic cities: The case study of Chicago, IL, USA. *Urban Science*, 6(2), 28.
5. Alexandru, I., Olivier, D., Jan, W., & Gabor, K. (2014). For geography and sport, sport geography or geography of sport. *GeoSport for Society*, 1(1-2), 7-18.
6. Ant, Z., Razavi, M. H., & Sajadi, N. (2022). Spatial optimization in line with the development of the construction and operation system of sports projects using GIS. *Sports Management and Development Quarterly*, 11(1), 1-10 (Persian).
7. Belka, M. (2008). Spatial planning key instrument for Development and effective governance with special reference to countries in transition. United Nations, Geneva, Switzerland.
8. Bohlek, N., & Rabinson, L. (2009). Bench marking of elite sport systems. *Management Decision*, 47(1), 67-84.
9. Chad, D., Mc, Evay., Mark, S., Timothy, D., Deschrive, M., & Brown, T. (2005). Facility age and attendance in major league baseball. *Sport Management Review*, 8(1), 19-41.
10. De Bosscher, V., De Knop, P., Van Bottenburg, M., Shibli, S., & Bingham, J. (2009). Explaining international sporting success: An international comparison of elite sports systems and policies in six countries. *Sport Management Review*, 12(3), 113-136.
11. De Bosscher, V., De Knop, P., & van Battenberg, M. (2009). an analysis of homogeneity and heterogeneity of elite sports systems in six nations. *International Journal of Sports Marketing & Sponsorship*, 10(2), 111-131.
12. Gaeini, A., Arazi, H., & Khaledi, N. (2006). Relationship between indicators of talent identification in swimming with speed and endurance performance of elite swimmers of the country. *Journal of Psychological Research*, 17(9), 45-55. (Persian)
13. Gennaro, A., Yarisel Quiñones, R., Tomás, H., Antonio, H., & Coral, F. (2022). Relative and chronological age in successful athletes at the world Taekwondo championships (1997-2019): A focus on the behaviour of multiple medallists. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(3), 1425.
14. Goodarzi, M., & Khodadad, Sh. (2020). Comparative analysis of land use in women's sports based on the distribution of the national teams of the Islamic republic of Iran. *Olympic Social Cultural Studier*, 1(2), 7-32. (Persian)
15. Green, M. (2004). Changing policy priorities for sport in England: The emergence of elite sport development as a key policy cancer. *Leisure Studies*, 23(4), 365-386.
16. Henry, W. (2002). Curriculum: Perspective, paradigm & possibility. New York: Leonard Hill Books.
17. Imanzadeh, R. (2006). Prioritization of talent search indicators in taekwondo (Unpublished master's thesis). Islamic Azad university, Karaj Branch. (Persian)

18. Kazemi, M. (2007). A brief overview of the evolution of land use in Iran. *Economic Magazine- Monthly Review of Economic Issues and Policies*, 7(67), 71-79. (Persian)
19. Khajeh, F. (2009). Analysis of indicators and factors affecting the development of championship sports (Unpublished master's thesis). Allameh Tabatabai University, Tehran. (Persian)
20. Mahmoodkhani, M., Dadashpoor, A., & Hosseini, M. (2013). Determining the somatotype profile of male in fans of some Iranian ethnic groups in female athletes. *Sport Physiology*, 10(20), 129-140. (Persian)
21. Mandalizadeh, Z., Ehsani, M., Koozehchian, H., & Honari, H. (2021). Sustainable development of sports. *concepts Management and Development Quarterly*, 10(1), 1-10. (Persian)
22. Molaei, M., Ramazani Nezhad, R., Yasuri, M., & Javadipoor, M. (2018). Analysis of the trend of inequality in the development of championship sports in the provinces of Iran. *Sports Management and Development*, 7(1), 29-49. (Persian)
23. Monica, J., Casper, D. M., & Chery L. C. (2009). Sport, environmentalism, land use, and urban development. *Journal of Sport & Social Issues*, 33(2), 103-110.
24. Mollaei Sefiddashti, A., Hamidi, M., Rajabi, H., & Zolfaqarzadeh, M.M. (2020). Foresight of I.R. Iran's elites sports development in horizon 2037. *Quarterly Journal of Sport Development and Management*, 9(2), 84-99. (Persian)
25. Mozafari, A., & Elahi, A. (2009). Comprehensive system of championship development of the Islamic Republic of Iran. Research Plan of Physical Education and Sport Science, Researcher Center of Ministry of Science, Research and Technology. (Persian)
26. Rasekh, N., Sajjadi, S.N., Hamidi, M., & Khabiri, M. (2015). To design and formulate the strategic planning of women's elite sport in Iran. *Journal of Sport Management*, 7(3), 309-344.
27. Sadeghi Arani, Z., & Mirghafouri, H. (2009). Analysis of the state of sports development in the provinces of Iran during the years 2014-2015. *Journal of Research in Sports Sciences*, 10(24), 103-120. (Persian)
28. Salari, M., Bahrololoom, H., Andam, R., & Nazari, Rasul. (2022). Compilation of the strategic document of the territorial organization of sports of Fars province. *Sports management and Development Quarterly*, 11(2), 100-110. (Persian)
29. Taryn, B., Daniel S, Mason., & Robert, T. (2022). Arena-anchored urban development projects and the visitor economy. *Journal of Frontiers in Sports and Active Living*, 4, 912-926.
30. United Kingdom Office of the Deputy Prime Minister. (2005). Planning Policy Statement 1: Delivering Sustainable Development. Office of the Deputy Prime Minister, London.
31. Wolstencroft, E. (2002). An introduction to identifying talent. In *Talent identification and development: An academic review*. Edinburgh: Sport Scotland
32. Xinze, Li., Ronghui, Yu., Chenjie, Yan., Hongwei, X. (2022). A Study on the path to the sustainable development of sports-consuming cities—A qualitative comparative analysis of fuzzy sets based on data from 35 cities in China. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(6), 10188.